

Kirkehistorie på tværs af tiden: Willemien Otten som teologisk æresdoktor

Af lektor, ph.d. Florian Wöller

Ved Københavns Universitets årsfest den 8. november 2019 promoverede Det Teologiske Fakultet professor Willemien Otten til teologisk æresdoktor. Willemien Otten er ansat som forsker og underviser i teologi og kristendommens historie ved Chicago University Divinity School, en institution, som de seneste årtier har dannet ramme om noget af den bedste teologiske forskning i den engelsksprogede verden. Selvom Willemien Otten kommer fra så prestigefyldt et sted og så højt respekteret et akademisk miljø, kunne man igen og igen under hendes besøg høre hende sige, at hun ikke helt kunne fatte, at hun var genstand for så stor en ære: Tildelingen af en æresdoktorgrad fra et fakultet, der blev grundlagt i middelalderen. Udtalelsen vidnede både om Willemien Ottens karakter, hendes etos som forsker og hendes kærlighed til middelalderen.

“Thinking nature”

Det Teologiske Fakultet fik en fornemelse af disse karakteristika ved hendes person og hendes værk om formiddagen på dagen for årsfesten. Her præsenterede Otten sit seneste arbejde og en kommende monografi, der bliver publiceret i

2020. Under forelæsningen fik man indtryk af en ydmyg forsker, som fortolker sine kilder med den utrættelige tålmodighed, som er nødvendig for at få over 1000 år gamle tekster til at tale – og for alvor at lytte til dem.

Otten talte om den karolingiske renaissance og om teologen Johannes Scottus Eriugena (ca. 810-ca. 880), en forfatter, som hun har viet megen opmærksomhed i store dele af sin videnskabelige karriere. I forelæsningen koncentrerede hun sig om begrebet ‘natur’ i Eriugenas mesterlige værk om naturlig filosofi, hans *Periphyseon*, og hun valgte særligt at fokusere på én bestemt passage fra dette værk. Som om hun indgik i en eftertænksom dialog med teksten, fik hun den til at åbne sig og afsløre sine subtiliteter. Frem heraf kom et fascinerende syn på natur, som var revolutionerende både i karolingisk tid og i dag. Eriugena tænkte, formuleret med Ottens egne ord, lige så meget over naturen, som han “tænkte naturen”. Ifølge denne middelalderlige intellektuelle ér naturen i både tanke og tænkning, og som sådan er den også modtager og bærer af den guddommelige åbenbaring. Otten forklarede, hvordan naturen og Skriften, ifølge Eriugena, begge er

udtryk for Gud, sådan at et teologisk perspektiv på naturen hverken bør rejse mistanke om panteisme eller resultere i, at man bare reducerer naturen til at spille offerets rolle. Og Otten konkluderede, at hvis vi tager disse impulser alvorligt i dag, kan vi meget vel stå for foden af en ny naturlig teologi, en, der lytter til naturen lige så meget, som den lytter til Skriften. Og dermed forstår man naturen som “Guds samarbejdspartner”.

Willemien Otten er først og fremmest kirkehistoriker og teologihistoriker. Derfor var det heller ikke overraskende, at den tilsyneladende systematisk-teologiske konklusion, hun fremførte i sin forelæsning, var resultatet af en historisk diskussion – af et “historisk symposium” for igen at bruge hendes egen formulering. Deltagerne i dette overdådige symposium rakte langt ud over Eriugena og den karolingiske æra. Otten talte om “thinking nature” hos både Ralph Waldo Emerson, en kontroversiel romantisk filosof, som blev anklaget for panteisme, og hos den (sidste) senantikke teolog Maximus Confessor. I Ottens kommende bog (*Thinking Nature and the Nature of Thinking: From Eriugena to Emerson*, publiceres på Stanford University Press, marts 2020) bliver kredsen af tænkere udvidet endnu mere og vil ud over de allerede nævnte involvere både Augustin, Schleiermacher og William James.

Kirkehistorie på tværs af tiden

Ikke bare i sin kommende bog, men igennem hele sin karriere har Willemien Otten vist sig som en favnende teologihistoriker. Hendes arbejde inkorporerer en bred vifte af perioder og repræsenterer på den måde kirkehistorien, når den

er bedst: Som en disciplin, der tillader specialisering på højeste niveau, men som samtidig aldrig viger tilbage fra at pirre sin udøvers nysgerrighed efter og engagement i områder, emner og tider, som ligger ud over den enkelte kirkehistorikers speciale. Det skyldes måske ikke mindst, at Otten fortrinsvis forsker i middelalderens teologi – en periode, som hverken har egentlig begyndelse eller ende – at hun i særlig grad er åben for både tidligere og senere kirkehistorie. I hvert fald lægger et resume af hendes karriere op til dén konklusion.

Willemien Otten blev født i Holland. Hun har en baggrund i klassiske teologiske studier, der inkorporerede alle teologiske discipliner, men havde med særlig vægt på intellektuel historie. Efter sin kandidatuddannelse ved Amsterdams Universitet i 1983 studerede hun i det akademiske år 1983/84 ved The Pontifical Institute of Medieval Studies i Toronto. Her specialiserede hun sig i middelalderlig filosofi (særligt Augustin) og middelalderlig teologi (med vægt på Johs. Scottus Eriugena) under vejledning af tidens førende eksperter. Med sin ph.d. (1989, Amsterdams Universitet) om *The Anthropology of John Scottus Eriugena* og sin efterfølgende monografi med samme titel (Leiden 1991) etablerede hun sig som en førende Eriugena-forsker.

Hun blev adjunkt ved Loyola University of Chicago (1990-1994) og siden ved Boston College (1994-1997 med en kort periode som lektor der i 1997), før hun flyttede tilbage til Holland for at udfylde en position som professor i kristendommens historie og lære ved Utrecht Universitet (1997-2007). Siden 2007 har Willemien Otten været tilbage

i USA som professor i teologi og kristendommens historie ved Chicago Divinity School. Hun er knyttet til Afdeling for Historie ved Chicagos universitet og har været leder af *The Martin Marty Centre for the Public Understanding of Religion* siden 2017. Ligeledes i 2017 var Otten Visiting Professor ved The Tipton Chair i katolske studier på University of California i Santa Barbara. Ikke mindst ved sine utallige udpegninger til at agere i bedømmelser, udvalg og styregrupper og gennem sin brede arbejdsportefølje bygger Otten bro mellem europæisk og amerikansk forskning.

I sit arbejde med Eriugena fokuserer Otten på antropologien og naturfilosofien såvel som skabelsesteologien (*Eriugena and Creation*, udgivet sammen med Michael Allen, Turnhout 2014). Hun har spillet en central rolle for fornyelsen af Eriugena-studier i de senere årtier, idet hun har understreget, at lige så meget som Eriugena var en karolingisk teolog, var han på samme tid en nyplatonisk filosof. I Ottens perspektiv er forskellige kulturer og perioder i kristendommens historie derfor sammenvævet i Eriugenas tænkning og værk (*Eriugena, East and West*, udg. sammen med Bernard McGinn, Notre Dame 2014).

I forskningen i højmiddelalderens teologi har Otten etableret sig som ekspert i det 12. århundredes teologi (*From Paradise to Paradigm; A Study of Twelfth-Century Humanism*, Leiden 2004) med særligt fokus på Peter Abelard og studiet af den monastiske tradition. Hvad angår tidligere tider, har hun publiceret omfattende om Tertullian og Augustin. Augustin-interessen kulminerede i samarbejdet med kollegaen Karla Pollmann

om den monumentale *Oxford Guide to the Historical Reception of Augustine* (3 bind, Oxford 2013).

Hendes studier i senantik tid og middelalder indbefatter kulturhistorie og kønsforskning, mens hendes bidrag til tidligmoderne og moderne tid især fokuserer på religions- og musikhistorie (fx i samarbejdet med Ton Kopmann). Endelig er Willemien Otten en aktiv skribent og kommentator i hollandske og amerikanske medier.

På glædeligt gensyn

“It is with pleasure and pride that the Faculty of Theology promotes you to *doctor theologiae honoris causa*”. Sådan sagde dekanen for Det Teologiske Fakultet ved årsfestens ceremoni i universitetets festsal. Det var ingen overdrivelse. Både blandt studenter og ansatte efterlod Ottens forelæsning et stærkt indtryk, og i et stykke tid efter hendes besøg kunne man høre diskussioner om Eriugena, natur og ny naturlig teologi og henvisninger til den nye æresdoktor i fakultetsbygningernes undervisningslokaler og gange.

Efter at Otten havde forladt København i november, følte hun sig ikke bare beæret og glad, men også stolt af at være æresdoktor ved fakultetet med de middelalderlige rødder. Det varer derfor heller ikke længe, før Willemien Otten kommer på besøg igen. Til den tid vil hun atter berige fakultetets intellektuelle liv med sin behagelige person og sin på én gang kompromisløse og tilgængelige forskning. Fakultetet er – omvendt – derfor som sagt ligefuldt beæret over og stolt af at have promoveret hende til teologisk æresdoktor.